

System karny, ustanowiony w ustawodawstwie Ukrainy, zgodnie z postanowieniami Konstytucji, nie przewiduje kary śmierci ani kar, które poniżają lub naruszających nietykalność cielesną skazanego [3].

W Ukraińskim Kodeksie Karnym podobnie jak w Polskim uszeregowano kary od najłagodniejszej do najsurowszej.

Ze względu za sposób wymierzania kary zostały podzielone w art. 52 wyżej wspomnianego kodeksu na trzy grupy: zasadnicze (§ 1), dodatkowe (§ 2) oraz kary, które można wymierzać zarówno jako zasadnicze jak i dodatkowe (§ 3). Charakterystyczność tych kar polega na tym, że zgodnie z art. 52 § 4 Kodeksu karnego Ukrainy, za jedno przestępstwo może być wymierzona wyłącznie jedna kara zasadnicza, przewidziana w sankcji artykułu Części szczególnej Kodeksu karnego. do grupy kar zasadniczych należą: prace społeczne, prace poprawcze, ograniczenia służbowe dla żołnierzy, areszt, ograniczenie wolności, umieszczenie żołnierza w batalionie dyscyplinarnym, pozbawienie wolności na czas określony, kara dożywotniego pozbawienia wolności [1].

Kary dodatkowe są odpowiednikiem polskich środków karnych stosuje się je wyłącznie wtedy, gdy sąd wymierzył pewien rodzaj kary zasadniczej, z którą równocześnie orzeka karę dodatkową. W odróżnieniu od kar zasadniczych, za jedno przestępstwo sąd ma prawo wymierzyć nie tylko jedną, a kilka dodatkowych kar jednocześnie. Należą do nich: pozbawienie sprawcy specjalnego stopnia wojskowego, rangi, tytułu lub klasy kwalifikacyjnej, konfiskata mienia[1].

Podsumowując, w nowym Kodeksie karnym Ukrainy usunięto z katalogu kar karę śmierci, karę dożywotniego pozbawienia wolności przewidziano jako alternatywną dla kary pozbawienia wolności na czas określony i wyłącznie za szczególnie ciężkie przestępstwa przeciwko życiu. Natomiast pojawiły się prace społeczne, służbowe ograniczenia dla żołnierzy, areszt i ograniczenie wolności. Dzięki takiemu zabiegowi poszerzony katalog kar w nowym systemie karnym Ukrainy daje szerokie możliwości wyboru kary, kierując się na jej indywidualizację w stosunku do konkretnego sprawcy czynu zabronionego.[1]

Bibliografia

1. K. Litwin, PRAWO KARNE UKRAINY – SYSTEM I RODZAJE KAR, http://www.litwin.rzeszow.pl/katarzyna-litwin-prawo-karne-ukrainy-system-i-rodzaje-kar/#_ftn13 (dostęp 30.05.2018r).
2. O. Gorbata, *Klasyfikacja przestępstw według nowego kodeksu karnego Ukrainy, Lublin 2003/2004.*
3. Ustawa z dnia 28 czerwca 1996 roku, Konstytucja Ukrainy.
4. Ustawa z dnia: 05-04-2001r. Kodeks Karny Ukrainy.

Zuzanna Załuczowska
studentka IV rok Prawa WPIA UWM

WYKONYWANIE KAR POZBAWIENIA WOLNOŚCI W POLSCE I NA UKRAINIE

Katalog kar w Polsce i na Ukrainie

Katalog kar za przestępstwa i występki został uregulowany w art. 32 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny[1, Dz.U.2017.2204 t.j.]. Zgodnie z treścią tegoż przepisu karami są grzywna, ograniczenie wolności, 25 lat pozbawienia wolności oraz dożywotnie pozbawienie wolności. Najsurowszą karą o charakterze

izolacyjnym jest dożywotnie pozbawienie wolności. Marek Derlatka wskazuje, że najważniejszą funkcją tejże kary jest ochrona społeczeństwa przed jednostkami, które dopuściły się najgorszych i najcięższych gatunkowo przestępstw[2, s. 55-60.].

Natomiast Magdalena Budyn- Kulik wskazuje, że alternatywą dla kar pozbawienia wolności wskazuje się przede wszystkim stosowanie środków kompensacyjnych, ukierunkowanych na resocjalizację lub ze zastosowaniem środków karnych[3, s. 137-150]. W ocenie Wojciecha Cieślaka taka konstrukcja przepisu i kolejność ułożenia kar, przy uwzględnieniu zasady humanitaryzmu i reguły *in dubio pro libertate* miało stanowić zbiór wskazówek dla sądu przy wyborze rodzaju kar[4, s. 507-534.]. W myśl art. 53§1 polskiego kodeksu karnego Sąd wymierzając karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, bacząc, by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu oraz biorąc pod uwagę cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 14 lutego 2018 roku sygn. akt II AKa 11/18, LEX nr 2464892 kara powinna być tak dobrana, aby zapobiec popełnianiu w przyszłości przestępstw przez oskarżonego, co może zostać osiągnięte poprzez odstraszenie sprawcy od popełniania przestępstw albo jego wychowanie[5]. Ukraiński kodeks karny z 2001 roku katalog kar przewidział w art. 52 ust. 1. Zgodnie z tym przepisem podstawowymi karami są prace społeczne, praca poprawcza, kary związane ze służbą wojskową, areszt, pozbawienie wolności, osadzenie żołnierza w karnym batalionie, osadzenie w więzieniu na określony okres czasu i dożywotnie pozbawienie wolności[6].

Natomiast art. 52 ust. 2 stanowi, że możliwe jest zasądzenie dodatkowych kar w postaci pozbawienie tytułu wojskowego, stanowiska, kwalifikacji zawodowych czy przepadek mienia. Możliwe jest również orzeczenie grzywny lub utratę prawa do zajmowania stanowiska jako kary podstawowe.

Problematyka kar izolacyjnych została uregulowana w art. 63 ust. 1 k.k. Ukrainy i w kolejnych. W przypadku kary dożywotniego pozbawienia wolności, orzekane są w przypadku szczególnych przestępstw i w sytuacji kiedy cele sankcji karnych nie mogą być osiągnięte w inny sposób. Nie stosuje się jej w przypadku skazanych poniżej 18 roku życia i osób powyżej 65 roku, a także wobec kobiet w ciąży. Art. 65 k.k. Ukrainy wprowadza generalne zasady przy doborze kary. Jest to rozwiązanie tożsame w stosunku do tego, które zostało przewidziane w polskim kodeksie karnym. Przede wszystkim dobór kar powinien być podyktowany adekwatnością, proporcjonalnością i wystarczająco by resocjalizować skazanego oraz przeciwdziałać w przyszłości popełnianiu kolejnych przestępstw.

Kara pozbawienia wolności na określony okres czasu jest rodzajem kary, zgodnie z którą skazanego umieszcza się w odpowiednim zakładzie karnym typu zamkniętego na okres orzeczony wyrokiem sądu. Pozbawienie wolności powoduje odizolowanie od społeczeństwa, ale też ogranicza się go w dysponowaniu czasem osobisty czy spotkaniach z osobami najbliższymi[7].

Zasady wykonywania kary pozbawienia wolności w Polsce i Na Ukrainie.

Reguły wykonywania kary pozbawienia wolności w Polsce zostały uregulowane w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks Karny Wykonawczy[8]. W myśl art. 67§1 k.k.w Wykonywanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanym postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku

prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa. Natomiast art. 67§3 k.k.w. w oddziaływaniu na skazanych, przy poszanowaniu ich praw i wymaganiu wypełniania przez nich obowiązków, uwzględnia się przede wszystkim pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nauczanie, zajęcia kulturowo-oświatowe i sportowe, podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym oraz środki terapeutyczne.

W ocenie Grażyny Szczygieł ratio legis art. 67 k.k.w jest swoista poprawa skazanego, zarówno pod względem jurydycznym, moralnym jak i społecznym. Niemniej jednak adresatem tegoż przepisu jest administracja zakładu karnego, która musi zrealizować określone obowiązki oraz przestrzegać określonych standardów wobec skazanego, które w ocenie autorki pomogą mu zmianę aspołecznych postaw czy nauczenie się odpowiedzialności[9, s. 523-532.]. Istotne rozważania poczyniła Katarzyna Sitnik, która wywiodła, że utrzymanie więzi rodzinnych jest istotnym sposobem na zapobieganie recydywie i na reintegrację społeczną. Istotne jest to w przypadku osadzenia rodzica małoletniego[10, s. 231-245]. Art. 69 oraz art. 70 polskiego k.k.w regulują rodzaje zakładów karnych oraz typy zakładów karnych, w których wykonuje się kare pozbawienia wolności. Należy zwrócić uwagę, że prawodawca przewidział 4 rodzaje zakładów karnych dostosowując je do skazanego jak chociażby zakład karny dla odbywających karę po raz pierwszy.

Tworzenie zakładów karnych uregulowane jest w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości. Art. 81 polskiego kodeksu karnego wykonawczego stanowi, że karę pozbawienia wolności wykonuje się w systemie programowanego oddziaływania, terapeutycznego oraz zwykłego. Pierwszy system wykonywania kary pozbawienia wolności dotyczy skazanych młodocianych, a także dorosłych, którzy wyrażają zgodę na współdziałanie w jego opracowaniu i wykonywaniu. System terapeutyczny obejmuje skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, w tym osoby skazane za przestępstwa wynikające z zaburzeń preferencji seksualnych.

Trzeci system stosowany jest w przypadku nieskuteczności dotychczasowego sposobu wykonywania kary[11]. Art. 102 polskiego kodeksu karnego wykonawczego reguluje najważniejsze prawa skazanego. Użycie przez ustawodawcę sformułowania „skazany ma prawo w szczególności do” wskazuje, że katalog uprawnień skazanego jest katalogiem otwartym. Zgodnie z cytowanym przepisem skazany ma prawo odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia wyżywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny, korzystanie z wolności religijnych czy utrzymywanie więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi. Korzystanie przez skazanego z przysługujących mu praw powinno nie naruszać praw innych osób i określonego porządku. Słusznie wskazuje Małgorzata Paszkowska, że wprowadzenie takiego przepisu do kodeksu karnego wykonawczego, wynika z tego, że zgodnie z art. 5 k.k.w i art. 4 skazany zachowuje prawa i obowiązki obywatelskie oraz jest podmiotem określonych praw i obowiązków[12, s. 22-37].

W przypadku Ukrainy standardy wykonywania kary pozbawienia wolności odbiegają od tych, które zostały ukształtowane w Europie zachodniej. Zakłady karne w większości są zlokalizowane w starych budynkach i nie posiadają adekwatnych kompleksów sanitarnych czy działającej wentylacji. Skazani zwracali uwagę, że byli umieszczani w celach bez światła, prysznic i bez adekwatnego jedzenia. Problemem jest również przeludnienie w ukraińskich zakładach. Zakłady Karne na Ukrainie posiadają wewnętrzne biblioteki, dostęp do mediów, a także w sytuacji kiedy w danej

celi nie ma telewizora, może być on przyniesiony przez bliskich. Każdy ze skazanych ma prawo do trzech posiłków dziennie. Niemniej jednak, zwraca się uwagę na długie przebywanie osadzonych w izolatkach, brutalną siłę stosowaną przez służby bezpieczeństwa czy brak monitoringu ze strony organów uprawnionych do nadzoru nad zakładami karnymi. Więźniowie są pozbawieni prawa do wnoszenia skargi do bezstronnego organu na złe traktowanie [13, s. 1-24.]

Podsumowanie

Standardy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności w Polsce i na Ukrainie nie są tożsame. W przypadku polskiego ustawodawstwa duży nacisk kładzie się na respektowanie praw osób osadzonych i resocjalizację skazanego. Ukraińskie zakłady karne przejęły w dużej mierze rozwiązania i standardy radzieckie, a przez to wykonywanie kary pozbawienia wolności jest bardziej rygorystyczne i często łamiące zasadę humanitaryzmu.

Bibliografia

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (Dz.U.2017.2204 t.j).
2. Derlatka M., *Kontrowersje wokół kary dożywotniego pozbawienia wolności*, „Prokurator i Prawo” 2017, nr 12.
3. Budyn-Kulik M., *Kary i środki karne alternatywne wobec kary pozbawienia wolności*, St.lur. Lubl 2011, nr 16, s. 137-150.
4. Cieślak W., *Ewolucja systemu sankcji w polskich kodeksach karnych*, Gsp 2011, nr 1.
5. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 14 lutego 2018 roku, II AKa 11/18, LEX nr 2464892.
6. http://www.wipo.int/wipolex/fr/text.jsp?file_id=438599, dostęp: 31.05.2018
7. <http://www.litwin.rzeszow.pl/katarzyna-litwin-prawo-karne-ukrainy-system-i-rodzaje-kar/> dostęp: 31.05.2018.
8. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks Karny Wykonawczy(Dz.U.2018.652 t.j).
9. Szczygieł G., *Cele wykonywania kary pozbawienia wolności-kilka refleksji*, NKPK 2017, nr 43.
10. Sitnik K., *Uwagi dotyczące wykonywania kary pozbawienia wolności przywziętych Domach dla Matki i Dziecka*, NKPK 2012, nr 28.
11. Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, el.LEX/
12. Paszkowska M., *Podstawy prawne i zakres opieki medycznej dla osadzonych*, PPP 2015, nr 2, s. 22-37.
13. Country Policy and information Note Ukraine: Prison Conditions Home Office Report, s. 1-24.